

РЕЦЕНЗИЯ

По процедура за придобиване на образователна и научна степен „Доктор”
Професионално направление: 8.2. Изкуствознание и изобразителни
изкуства

НАЦИОНАЛНА ХУДОЖЕСТВЕНА АКАДЕМИЯ

ФАКУЛТЕТ „ИЗЯЩНИ ИЗКУСТВА”

КАТЕДРА „ПСИХОЛОГИЯ НА ИЗКУСТВОТО, ХУДОЖЕСТВЕНО
ОБРАЗОВАНИЕ И ОБЩООБРАЗОВАТЕЛНИ ДИСЦИПЛИНИ”

**Тема: „ПРОБЛЕМИ НА ПЛАСТИЧНИТЕ ИЗКУСТВА
ПРИ ОТСЪСТВИЕ НА ЗРИТЕЛНО ВЪЗПРИЯТИЕ”**

Докторант: Мария Кунчева Коева

От доц. д-р Анна Цоловска, СУ

Представеният дисертационен труд се състои от 202 страници като съдържа: увод, в който са определени целите и задачите, които докторантът си е поставил; три глави, от които първата излага и разглежда механизмите на възприемане на пластичните изкуства от физиологически и психологически ракурс, втората поставя проблема за отношението между хората с нарушено зрение и пластичните изкуства, третата проследява развитието на тактилното изкуство от неговата поява до съвременните му форми и проявите му в България; заключение; библиография; албум с 235 илюстрации свързани с изследването.

Освен дисертационния труд са предоставени автобиография и две статии, които имат отношение към темата на дисертацията.

Общи бележки за дисертационния труд

Заглавието на дисертацията напълно отговаря на нейното съдържание като последователността на отделните глави систематично разкриват предмета на анализа, разглеждат хипотезите на автора и ги мотивират със съответните теоретични, художествени и следствие на експеримент примери.

Целите и задачите формулирани в увода на дисертационния труд се отнасят към разглежданата тема. Притежават яснота и конкретност.

Поставената в дисертационния труд **цел** е да проблематизира визуалните изкуства и в частност пластичните визуални изкуства като резултат от логически и интелектуални достижения и психологически и емоционални необходиминости на личността, разнообразни познания, опитности и възможността и за въображение, а не единствено като функция на зрителното възприятие и следствие на транскрибирането му във форма.

Тази цел безусловно е реализирана в процеса на разрешаване на следните задачи, които докторантът си е поставил и чрез които е структурирал своето изследване:

- Разгледано е и е анализирано осезанието като възприятие, даващо възможност за пълноценен контакт с изкуството и възможност за натрупване на достатъчен пространствен опит за осъществяване практики в областта на изкуствата.

- Направен е много изчерпателен литературен обзор върху публикации от български и чужди автори, съдържащи информация за опита постигнат от отделни изследователи на възможността за тактилно художествено творчество, обучение и интеграция чрез него и подобни проблеми.

- Успешно изпълнена задача с много голямо приносно значение е проучването на проблема за обучението и интеграцията на незрящи в България. Провеждането на частични експерименти и наблюдения и участие в инициативи подкрепящи възможността за творчески изяви от хора с нарушено зрение.

- Проследени са културните предразсъдъци оформящи представата ни за произведение на изкуството и начина на създаването му и съвременната пространственовизуална среда и тенденции надскачащи тези предразсъдъци със съответните примери и експерименти, които ги подкрепят.

- След прецизно направено изследване, докторантът е представил, чрез примери реалните възможности незрящи да се занимават с пластични изкуства.

- Събрана е информация за най-ранните документирани случаи на незрящи художници.

- След проучване са посочени примери за форми и техники на пластични изкуства възможни да се практикуват от зрително затруднени.

- Авторът на дисертацията очертава две тенденции, в които разглежда развитието на тактилното изкуство – социалната и естетическата.

Теоретичен модел и методологията на изследването

При разработването на дисертацията не е използван единен теоретичен модел на изследване. Тази дисертация има предимно компилативен характер. Вижда се, че работейки по нея, докторантът е придобил критичен поглед върху литературата, която е подбрал и ползвал и успява да я изложи ясно като свързва различните възгледи и интерпретации в логическа последователност и ни предоставя изключително полезен обзор относно проблема и събраната информация по него. Впечатлението, което добивам е, че авторът е искал първо да си изясни различни идеи, събирайки и проучвайки съответния достъпен обем от документална база и да потърси подобни рефлексии и потвърждения в

собствения си опит при работа с незрящи. За изследователски труд не може да се говори поради неналичие на необходима база и ресурси. По скоро може да става въпрос за личен опит и единични експерименти, които колкото и да са положителни не могат да имат статистическа тежест. Докторантът показва ерудираност в областта, както и активно социално отношение. За съжаление средства за експерименти по подобни проекти почти не се предоставят освен за краткосрочни инициативи каквато е „Лятната академия за деца и ученици” включваща модул за деца в неравностойно положение. Все пак резултатите от тях са интересни и благодарение на докторанта биват коректно и професионално описани и стават информационно достояние.

Поради компилативния начин на изграждане на дисертацията отделните глави имат различен характер и съответно не са обединени от общ методологичен подход. При разглеждането на произведенията са използвани историографски методи, сравнителен и формален анализ, а при правенето на изводите се забелязва предимно индуктивен подход.

Първа глава се състои от четири части:

- В първата част е дадена информация за сетивните системи и възприятията, които имат най-голямо значение в творческия процес и при възприемането на художествени произведения.

- Във втората част се разглежда възприемането на пластичните изкуства като форми на пространствена организация, които се отчитат от съадекватността на възприятията.

- В третата част става въпрос за взаимодействието на „сетивните модалности” при създаване на художествено произведение и за използването и прилагането на физични закономерности в горния процес.

- В четвъртата част се разглеждат някои специфични увреждания от физически и психически характер и ролята на осезанието като главна познавателна способност.

Във втората глава, която е най-голяма като обем се поставят следните въпроси:

- проучени са и са представени автори направили значителни достижения при изследването на творческите възможности на зрително затруднени.

- посочена е и е доказана необходимостта от консумиране на изкуство от зрително затруднените и зависимостта между възприемането на изкуство и създаване на фонд от представи.

- представени са саморефлексии на зрително затруднени относно изкуството.

- отправят се препоръки към музеите да предоставят среда подходяща за възприемане на художествени произведения от зрително затруднени.

- разгледано е творчество на незрящи художници. Коментира се функцията на пространствената памет.

В трета глава се проследява възникването и развитието на тактилното изкуство историографски. Представени са и български художници с такива интереси /Иван Иванов, проектът TOUCH, Рая Георгиева/.

Приложен е **комплексен изследователски метод**, съдържащ необходимите за изкуствоведско изследване методи на структурно-формалния, културологичен и иконологичен анализ.

Дисертационният труд притежава висока степен на оригиналност. Авторското мнение в процеса на посоченото проучване е добре мотивирано и защитено. От анализа на текста на дисертационния труд става ясно, че при неговото създаване е прочетена значителна по обем литература, която намира коректно място в смисъла на дисертацията. Литературата използвана в дисертационният труд съответства на предмета и обекта на изследването, както и на поставените от Коева в отделните глави на труда проблеми. Общият обем на използваната литература е 78 броя издания от различен времеви период и 63 интернет източника.

В научно-теоретичен план в настоящият труд могат да бъдат констатирани следните достойнства:

Резултати с декларация за автентичност

Дисертационният труд е създаден напълно самостоятелно от дисертанта като очевидно се базира на сериозно и задълбочено теоретично изследване на посочената тематика.

Приносен момент в изследването е събраната и селектирана цяла налична литература на български език и немалко непреведени изследвания от чужди автори, разглеждащи творческите възможности на незрящите.

За пръв път на български език е предоставена информация за незрящи хора, намерили професионална реализация като художници, не само в нашето съвремие.

За пръв път е направена връзка между тембъра на гласа и физиогномическите характеристики на портретувания от незрящи модел и следствие на това възможност за допълнителен метод при обучение.

С това е реализирана целта на настоящата дисертация – да се докаже, че незрящите имат необходимата физическа и интелектуална способност да създават, но също така и да възприемат и оценяват произведения на изкуството чрез своето осезание, да се подчертаят откритията на художника, които достигат до създаването на нова пластична култура.

За мен, най-голямият принос на Коева е това, че тя освен, че е събрала и обработила една голяма част от наличната информация отнасяща се до тактилното изкуство, освен че, заема ясна социална позиция, тя ни обръща внимание към тезата, която разглежда тактилното творчество не единствено като арттерапия за хора с различни степени на увреждане, а като допълнителна възможност за развитие на сетивата и всъщност разширяване на уменията за интерпретиране и възприемане на формите в контекста на изкуство, а не на декоративни изделия. Обръща внимание на формообразуването създаващо „непозната физиология” и движение в самите обеми. Овладяването на цялото пространство със сетивна чувствителност неразвита от зрящите, но използвана от незрящите и организирането му и конституирането му в свят. Т. е. идеите от

„Манифест Тактилизъм” /Маринети 1921/ намират отзвук в нейната представа за пространствени изкуства и нови нива на разбиране на изкуството.

Мария Коева е завършила скулптура през 2011г. в НХА, София при проф. Емил Попов, а от 2012г. е докторант в катедра „Психология на изкуството”, НХА, София. От 2005г. взима участия в изложби, пленери и артпроекти. Тя е един съвсем млад автор, който според мен, все още не е определил своя творчески път, но това не и е попречило изключително отговорно и последователно да развие и защити своята теза в настоящия дисертационен труд.

Заключение и предложение

Дисертационният труд представлява завършено и пълноценно научно изследване и е много ценен със своята автентичност.

Той отговаря на изискванията за научен труд и поради това заслужава изцяло и напълно положителна оценка.

Предлагам на уважаемите членове на Научното жури да бъде присъдена образователната и научна степен „ДОКТОР” на Мария Кунчева Коева.

Рецензент: доц. Д-р Анна Цоловска

2015-12-04